

El temps que corre

Heròdot, Eliot, la història

Joan F. Mira

Un historiador, ara mateix, és un professional que sol cobrar un sou, que consulta els arxius o les hemeroteques, llegeix llibres escrits pels col·legues, i quan té recollit material suficient escriu ell mateix llibres o articles, i envia comunicacions als congressos. Un historiador, fa vint-i-cinc segles, el pare fundador de la història com a forma escrita, com a disciplina i com a actitud davant dels fets del passat, era un bon home que menjava pa amb formatge i olives, i que es passà la vida voltant per camins i ciutats preguntant i informant-se, prenent notes no sabem ben bé com, o retenint-ho tot en la memòria, i en acabant va escriure una obra prodigiosa, com mai no se n'havia escrit cap, sobre les guerres que els perses van fer contra els grecs, inclòs el detall, ara de moda al cinema, dels tres-cents espartans de les Termòpiles. Heròdot, pare de la història i de l'etnologia, va fer allò que abans d'ell no havia fet ningú: voler saber què havia passat, conèixer els pobles i els protagonistes, informar-se dels fets, i després posar tot això per escrit. Escriure per salvar la memòria. Heròdot, tal com recorda Ryszard Kapuscinski –potser el gran cronista “herodotià” del nostre temps–, “ja cap a la tardor de la vida decideix d'escriure un llibre, perquè s'adona que ha recollit un munt d'històries i d'informacions que es perdran sense remei si les confia només a la memòria i no les posa per escrit: la lluita eterna de l'home contra el temps, contra les fallades de la memòria, aquesta facultat efímera i propensa a quedar-se en blanc, a esvanir-se. El concepte de llibre, de tota mena de llibres, va nàixer d'aquesta lluita. És per això que els llibres són tan duradors, gairebé eterns. Perquè l'home és conscient –i a mesura que envelleix ho acusa cada vegada més– de la feblesa i la volatilitat de la memòria, s'adona que, si no enregistra la seua saviesa i la seua experiència en alguna forma perdurable, el que duu dintre seu perirà. És per això que tothom vol escriure un llibre: els cantants, els futbolistes, els polítics i els milionaris. I si no ho saben fer o no tenen temps, ho encarreguen a un altre. Tant més que escriure un llibre no sembla una gran proesa. Els que opinen així poden citar Thomas Mann, segons el qual 'l'escriptor és algú que, a l'hora d'escriure, té més dificultat que els que no ho són'.”

Kapuscinski, com Heròdot, era un home que eixia de casa, que corria pel món preguntant i mirant, era el contrari de tants escriptors, politiquets i intel·lectuals de tants països (i del nostre molt especialment), que no veuen ni entenen ni saben més enllà d'una curta frontera. D'una curta frontera en l'espai, o en el temps. L'escriptor viatger polonès, recordant Heròdot i el sentit de la història, defineix com a “provincià” aquell que pensa en un espai limitat i li atribueix un significat excessiu, universal. Jo el definiria potser d'una altra manera, però tant se val. I a continuació escriu: “Però T. S. Eliot adverteix contra un altre provincianisme, un de temporal i no pas espacial: ‘A la nostra època, en què els homes semblen més

propensos que mai a confondre la saviesa amb els coneixements i els coneixements amb la informació, i a intentar resoldre els problemes de la vida en termes d'enginyeria, sorgeix un nou tipus de provincianisme que potser mereix un nom nou. És un provincianisme del temps, no de l'espai: un per al qual la història és simplement la crònica dels ginyes humans que han servit per allò que convenia i han estat descartats; un per al qual el món és només propietat dels vius, una propietat de la qual els morts no tenen accions. L'amenaça d'aquest provincianisme és que tots, tots els pobles de la Terra, podem ser provincians junts, i els que no s'accontenten de ser provincians només poden esdevenir ermitans.” Això pensava Eliot el 1944, i han passat més de seixanta anys, i és molt pitjor. Si volen un cas emblemàtic, i exasperant, pensen en els polítics valencians, del PP o del PSOE: no són només íntimament provincians de l'espai, encara ho són més del temps. No els interessa la història, no els importa: no volen recordar ni saber, no volen entendre. Si els pregunten, ara mateix, pels “300 anys”, també contestaran: “300 anys, de què?”

“És un provincianisme del temps, no de l'espai: un per al qual la història és simplement la crònica dels ginyes humans que han servit per a allò que convenia i han estat descartats; un per al qual el món és només propietat dels vius, una propietat de la qual els morts no tenen accions”